

Descoperirile arheologice aparținând culturii Coțofeni din *Peștera Moanei* (jud. Bihor)

de Conf. univ. dr. George V Grigore

Printre depunerile ritualice din preistoria României ascunse în întunericul grotelor ce sfredolesc munții putem menționa și vasele ceramice create în perioada anilor 3500 – 2500 î.Hr.. Acestea au fost descoperite pe una din terasele peșterii Moanei aflată pe teritoriul comunei Șuncuiș (jud. Bihor), iar depunerea consta în patru vase de ceramică, din care două înalte de 60 cm și două mai mici, aparținând culturii Coțofeni. Peștera Moanei este situată în versantul drept al Văii Luncilor din bazinul mijlociu al Văii Mișidului. Acesta a fost cunoscută și cercetată, până la prima strâmtoare, încă din primele decenii ale secolului XX. În anul 1961, ea a fost explorată și cartată, până la a doua strâmtoare, de către I. Viehmann, T. Rusu și Maria Alb, planul său fiind publicat, sub semnătura lui I. Viehmann, în lucrarea „Peșteri din România”. În anul 1975, T. Rusu stabilește originea apelor din peșteră și, împreună cu I. Viehmann și Maria Alb, întreprind o ridicare topografică a zonei carstice dintre Ponorul Văii Macră — Valea Luncilor și se cartează „Peștera lui Cotuna”, care face parte din același sistem carstic. În anul 1977, membrii Clubului Speologic „Z” din Oradea au forțat înaintarea și, trecând de a doua strâmtoare, au descoperit și cartat noi galerii subterane ridicând lungimea peșterii la 1.170 m. În 1980, D. Borodan, de la C.S. „Z” Oradea, a descoperit, pe o prispă aflată în peretele stâng la 70 m de la intrare și la o înălțime de 9 m, patru vase de tipul carafelor-amforă (două mari, din care una întreagă de 60 cm înălțime, și două mici),

aparținând culturii de Coțofeni (cca. 2.000 ani î.Hr.). În prezent, acestea se află la *Muzeul Țării Crișurilor* din Oradea. Cu aceeași ocazie s-a explorat, dincolo de acea prispă, o galerie superioară de 62 m lungime ceea ce face ca, în prezent, peștera Moanei să aibă o lungime totală de 1.232 m. Peștera Moanei reprezintă cel de al doilea nivel, tempo-rar-activ, al sistemului carstic generat de apele din Valea Macră. Ea este formată dintr-o galerie ce răzbate la suprafață prin două intrări, suspendate cu 20 m și, respectiv, 23 m deasupra albiei Văii Luncilor. După unirea acestora se desfășoară un cavernament destul de spațios (120 m x 5—10 m x 12—15 m), lipsit de formațiuni stalagmitice, dezvoltat în lungul unei diaclaze foarte evidente. Curând după joncțiunea celor două intrări se găsește o treaptă pozitivă, formată dintr-o crustă stalagmitică, peste care se revarsă apele, la viituri, din perete în perete. După 120 m de la intrare, galeria lasă impresia că se termină cu un sifon, deasupra căruia se dezvoltă o scurgere parietală. În realitate, ea continuă cu o galerie aproape orizontală, cu desfășurare meandrată, în tavanul căreia se înscriu numeroase cupole de coroziune iar în podea se dezvoltă o succesiune de gururi adânci, pline cu apă stagnantă în perioadele de secetă sau traversate de un puternic curs de apă în perioadele de viitură. Amonte de acest tronson, peștera se înalță până la 10 m și prezintă câteva plaje de nisip, cascade, lacuri subterane și un sifon, ușor de depășit prin intermediul unei galerii superioare. În continuare, se ajunge într-o zonă cu prăbușiri și câteva ramificații concreționate, după care urmează o cascadă de 3 m dincolo de care se desfășoară o galerie ascendentă ce lasă impresia, din nou, că peștera se înfundă cu depozite aluvionare. Sectorul dinspre amonte al peșterii se desfășoară aproximativ rectiliniu, pe direcția de la nord-vest spre sud-est, și prezintă mai multe strâmtoni, câteva cascade și sifoane ce pot fi depășite prin scurte galerii superioare. La circa 490 m de la intrare se ajunge la prima bifurcație mai importantă din tot traseul parcurs până aici: direct înainte se dezvoltă o galerie destul de îngustă ce se termină, după 117 m, cu un spațiu ceva mai larg ce se închide cu

prăbușiri și depozite de colmatare, iar pe dreapta se desfășoară o galerie din ce în ce mai largă, de 141 m lungime, ce pătrunde într-o sală de mari dimensiuni (50 x 20 x 20 m), bogat concreționată, închisă cu dărîmături și depozite de colmatare. Peștera Moanei, care face parte dintr-un sistem carstic bine definit, a fost săpată de apele ce se pierd prin Ponorul Văii Macră și, probabil, de cele captate în subteran prin Ponorul de sub Stanul Ciuții.

Cultura Coțofeni de care aparține depunerea ritualică a vaselor de lut descoperite în peșteră (după numele localității Coțofenii din Dos, județul Dolj) se cunoaște mai demult. Este o cultură care se formează și se dezvoltă în perioada de tranziție, dar în unele părți ale teritoriului României, și anume în Banat și Transilvania, ea durează, în forme evolute, mai mult. Este răspândită în Oltenia, Banat și Transilvania. Elemente ale culturii Coțofeni au fost descoperite în ultimii ani și la răsărit de Olt, ca, de pildă, la Slatina și la Retevoiești (lângă Curtea de Argeș). De cultura Coțofeni este legată și cultura „ceramicii cu împunsături succesive” din Transilvania. Triburile ce au dezvoltat cultura Coțofeni au avut o economie cu un predominant caracter păstoresc. Prezența râșnițelor de mână documentează și practicarea agriculturii primitive. Așezările purtătorilor culturii Coțofeni se întâlnesc deopotrivă la munte, în regiunea de dealuri și la șes. Unele dintre ele au un caracter sezonier, fiind locuite numai în perioada pășunatului. În mod vremelnic se ocupau și peșterile. În general, așezările Coțofeni nu erau întărite, dar cele de pe înălțimi aveau caracterul unor „cetățui” naturale. Se cunosc însă și așezări cu șanț și val de pământ, ca cea de la Castele Traiane (comuna Plenița, județul Dolj) și cea întărită prin terasare de la Boarta (lângă Mediaș), fără a exista însă siguranță că fortificațiile respective sunt din această vreme. Cele mai caracteristice forme de vase ale culturii Coțofeni sunt ceștile cu o toartă supra-înălțată și buza oblică, amorfe cu gâtul cilindric și corpul bombat, strachina emisferică și cu buza îngroșată spre interior. Ornamentarea vaselor folosește tehnica inciziei, mai rar

incrustația și excizia. Sunt răspândite motivele decorative formate din aplicațiuni în relief, benzi incizate și umplute cu liniuțe paralele sau motivul-căprior, cel în formă de ramură de brad, „boabele de linte” etc.. Originea culturii Coțofeni este locală, ea reprezentând rezultatul unui proces autohton, desfășurat în special pe fondul Sălcuța și Petrești, la care s-a adăugat participarea factorului răsăritean, a celui sudic (helladic), și a celui venit dinspre vest și nord-vest, prin culturile Baden-Pecel și Vuucedol, acestea din urmă pătrunzând, prin unele elemente ale lor de structură și prin influențe până în vestul și sud-vestul teritoriului României. În decursul epocii neolitice s-a lărgit mult, în raport cu epocile precedente, câmpul activității productive a oamenilor. Au apărut noi ramuri ale producției materiale, care s-au dezvoltat mereu de-a lungul celor trei milenii și jumătate cât a durat aproximativ neoliticul. Munca în comun a fost și în acest răstimp un izvor de progres, înlesnind acumularea și transmiterea experiențelor colective. Colaborarea și ajutorul reciproc, în cadrul comunităților gentilice matriarhale au constituit o forță a colectivului și au permis obținerea unor mari succese în domeniul producției. Legăturile de rudenie prin sânge au încheiat puternic comunitatea, [iar munca în comun, proprietatea comună asupra mijloacelor de producție și repartiția egală a produselor au cimentat relațiile comunitare. Dar dezvoltarea forțelor de producție, creșterea productivității muncii separarea creșterii vitelor ca ramură de producție deosebită (prima mare diviziune socială a muncii), cu urmarea firească a dezvoltării schimbului intertribal regulat - au fost cauzele care au determinat, încă din perioada de tranziție, începutul procesului de transformare a relațiilor comunitare, așa cum le cunoscuse societatea primitivă în epoca de înflorire a orânduirii gentilice matriarhale. Spre sfârșitul perioadei de care ne-am ocupat mai sus, se iviseră și acele condiții care au făcut necesară apariția marii familii patriarhale, ca celulă economică, în opoziție cu ginta. În epoca ce s-a încheiat, au fost create premisele acelor posibilități de a produce, nu prin forțele întregii comunități ca până atunci, ci prin colective mai restrânse, cum au fost

marile familii. Prin aceasta începea procesul destrămării comunei primitive întemeiate pe organizarea gentilică. Procesul a avut o desfășurare lentă, în condiții istorice variate.

Descoperirea depunerii ritualice a vaselor de lut tip Coțofeni în peștera Moanei poate fi pusă în legătură cu îmbunarea forțelor întunericului, sau a forțelor subpământene necunoscute, acum peste 4000 de ani, când peștera era considerată și casă, dar și templu.

Surse: wikipedia.org; bihorinimagini.ro; padureacraiului.ro; speologie.org; welcomtoromania.ro; speotimis.ro; infopensiuni.ro; bigor.ro; enciclopediaromaniei.ro; crisipedia.ro

Bibliografie:

- Rusu Teodor - *Pe urmele apelor subterane. Carstul din Muntii Padurea Craiului*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988.
- Cocean, Pompei (1995) *Peșterile României*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, ISBN 973-35-0466-1
- Orghidan, T.; Negrea, Ștefan (1984) *Peșteri din România. Ghid Turistic*, Editura Sport-Turism, București
- Șerban, M., Viehmann, I., Coman, D. (1961) *Peșteri din România*, Editura Meridiane, București

Arealul Culturii Coțofeni

